

Passiivin persoonasta

Suomen kielen passiivi edellyttää kuitenkin tunnettua tekijäkseen persoonallista olentoa, yhtä tai useampaa, toisin kuin esim. germaanisten kielten. Ruotsalainen sanomalehti saattaa otsikoida jonkin liikenneonnettomuus-uutisen: »15 personer dödades.» Suomessa käytetään tällaisessa tapauksessa intransitiivista ilmausta: 15 henkilöä *kuoli* (ei: *tapettiin*). Tämä seikka on todettu jo Setälän Lauseopissa, jossa (§ 93, 2, muist. 1) on esimerkki: »*Minä pelastuin* (vrt. *minut pelastettiin* = joku määrämätön henkilö pelasti minut).»

On kyllä tapauksia, joissa passiivisen finiittimuodon persoona todella on »määrämätön» eikä viittaa selvästi yksikölliseen enemmän kuin monikolliseenkaan tekijään, esim. »Huomasin, että omenia *oli varastettu* (= että joku tai jotkut olivat varastaneet omenia).» Samoinhan voidaan sanoa myös: »Täällä on käynyt *varkaita*», vaikka ei ole tietoa siitä, onko *varkaita* ollut yksi vai useampia. Tavalisimmin passiivin finiittimuoto kuitenkin viittaa useaan tekijään. Lauseopissa (§ 22, muist. 1) on huomautus: »Jos välittävä verbi on passiivissa, niin predikaatintäyte on monikossa. Esim. *Tästä lähin ollaan ahkerat.*» § 93, 2, muist. 4 taas toteaa: »Muutenkin [paitsi korvatessaan imperat. mon. 1 persoonaa] passiivi toisinaan osoittaa mon. 1:stä ja 3:ttakin persoonaa. Esim. *Joko nyt lähdetään?* — *Poika otti äijän matkaansa,* — *no, kuljetaan vähän aikaa yhtenä ja istutaan siitä lepäämään kivelle. Kun kerran oli päästy irti, annettiin luonollemme täysi valta.*» monikon 1. persoonaa vastaa myös seuraava esim. lääkärinen käyttämä passiivi, jolla puhuja ikäänkuin haluaa asettua puhutellun rinnalle: »*Avaataampa nyt suu.*»

Yhteen tiettyyn henkilöön passiivin finiittimuoto voi viitata seuraavanlaisessa kiertelevässä puhuttelussa: Jopas

nyt *ollaan koppavia*. Monikollinen predikaatiivi osoittaa, että tässä on kysymyksessä teitittelyn tapainen monikollistaminen. Kannistolla on seuraavat esimerkit tästä käytöstä: *Mistäs kotoperää oikein ollaan? Onko vähäl liika nuuka oltu jyvälle?* (Lauseop. havaintoja s. 188.) Viimeisessä esimerkissä predikaatiivi on yksikössä kuten yleiskielen teitittelyssä. — Muutoinkin kuin puhuteltaessa tällainen monikollistava passiivi on mahdollinen. Yhdenkin myyjän hoitamasta liikkeestä tultuaan ostaja saattaa sanoa: »*Oltiinpas siellä kohteliaita.*» Samoin voi huoneeseen tulija todeta: »*Ja täällä vain maataan!*», vaikka makaaajia olisikin vain yksi. Mutta useinkaan passiivin käyttäminen viittaamaan yhteen tiettyyn henkilöön ei tunnu luontevalta. Esim. seuraavissa, romaaninkäännöksestä poimituissa näytteissä passiivi mielestäni ei ole täysin kohdallaan:

[Mies ja nainen keskustelevat:] Hän sai toistaa sanansa, ennen kuin ne *uskottiin*, ja herra K. tuli toden teolla aivan punaiseksi hämmästyksestä ja mielihahasta. | Martin ei ikinä olisi mennyt näin pitkälle, ellei Harriet olisi saanut häntä luulemaan, ettei hän ollut tälle vastenmielinen. — — Voitte luottaa siihen, että häntä *rohkaistiin*. | Emma, minun on vielä kerran puhuttava teille, kuten olen tottunut [teille] puhumaan. Etuoikeus, jota kenties pikemminkin *siedetään* kuin joka [sic!] *sallitaan*.

Vieraan kielen malli saattaa houkuttella kääntäjän ilmaisuun, jota hän vapaasti puhuessaan tai kirjoittaessaan ehkä ei käyttäisi. Seuraavat esimerkit ovat kuitenkin alkuperäistä suomenkielistä tekstiä:

Pääaineessa hänen opettajansa oli Victor Novaček. Opintoja *jatkettiin* sitten Münchenin Akademie der Tonkunstissa prof. Felix Berberin opastamana. | Saatujen vaikutteiden innoittamana *alettiin* koetella vähitellen omienkin siipihentois-

ten lentokykyä. Niin syntyi pojan ensimmäinen yrite, viehättävä pikku fuuga. | Eikä aikaakaan, niin nuori musicus ilmestyy teorialuokkaan »isolle puolelle». »Jatko-opetusta», joka käsitteli sävellysoopin ja estetiikan salaisuuksia, *nautittiin* suorastaan ahmatin tavoin.

Mielestäni ei näissä esimerkeissä missään ole olemassa edellytyksiä passiivin käytölle: viittaus yhteen tiettyyn tekijään on ilmeinen eikä tyyllilaji vastaa monikollistavan passiivin sävyä.

MATTI SADENIEMI

päivä käytetään (merkinantoliput ja semaforit).

Jos omaksumme tämän ratkaisun, ei mikään myöskään estä alan erikoistuntijoita puhumasta mekaanisesta ääniköstä, valokennoääniköstä ja magneetti-

sesta ääniköstä, jos suurelle yleisölle tarkoitetut sanat häntä kiusaavat epätasällisyydellään ja toisarvoisiin tunteimerkkeihin nojautumisellaan.

Ja kielelliset ilmaukset ovat tältä kohdalta raiteillaan. VILHO SETÄLÄ

Suomen Akatemian kielilautakunnan tiedonantoja

Suomalaisten Teknikkojen Seura oli tiedustanut, voisiko kielilautakunnan mielestä suomessa käyttää sanaa **trukki** merkityksessä 'moottorikäyttöinen tavaraansiirtovaunu, johon rakenteellisesti liittyy nosturi'. Sanaa on yleisesti käytetty puhekielessä, mutta kirjoituksessa sitä on kartettu. — Lautakunta piti sanaa täysin mahdollisena, mutta asetti kuitenkin sen rinnalle ehdolle sanan **konna**, jota tukee useiden muiden eläintä merkitsevien sanojen käyttö työvälineiden niminä ja mm. Lönnrotin sanakirjan lisävihon mainitsema kansanomainen termi (*oja*)**konna** 'dikesplog'.

Oli tiedusteltu uutta sanaa merkitsemään **petokalan** vastakohtaa; vanha termi *rauhankala* ei tyydytä. Ehdotettiin sanaa **säysykala**.

Lehtori Tauno Vuoren ehdotuksen mukaan päätettiin suositaa *luokan* lyhennykseksi merkintää **lk.** (eikä *l.*), valankin kun esim. rautatiet sitä jo käyttävät.

Ilmatieteellinen keskuslaitos oli tiedustanut nimitystä summuodostukselle, jonka aikana näkyvyys on 1—2 km (0—1 km *sumu*, 2—10 km *utu*). Lautakunta ehdotti tehtävään sanaa **ume**. — Lautakunta kannatti myös ehdotusta, että tuulen voiman yksikkö *beaufort* voitaisiin kirjoittaa **bofori**.

Kannatettiin prof. Merikosken ja hallintoneuvos Kuuskosken ehdotusta, että lain, asetuksen, valtioneuvoston päätöksen, kunnallissäännön ja muun norminluonteisen säännösten yhteisnimitykseksi otettaisiin **säädös**.

Eräs pankki oli tiedustellut, sopsiko sanaa *talle* ruveta käyttämään pankin holvissa säilytettäväksi annetusta esineestä. Lautakunta ei pitänyt ehdotusta johdoltaan hyvänä ja esitti sen tilalle termiä **tallette**.

Suositetaan elokuvateattereille sanontaa **klo 19:n näytäntö**, ei *klo 19:n näyttös*.